

حيات

اداره مرکزی :

آقزە دە ، استانبول جادەسندە آقزە
معارف امپلىكى ياتىدەكى دائىرە

استانبول بورسى :

استانبول دە ، باب عالي جادەسندە ۸۷ نۇرودە
دا ۵ مەخسۇسە

نۇسخى ھېرىدە ۱۰ غۇرۇش .

سەلەكى پۈستەيلى ۵ لىرا .

(اجنې مەللىكەتلىرى ئىچىن ۵ دولار) .

اۋىزە واعلان اېشلىرى ئىچىن استانبول بورسى

مراجعت ابدىلىر .

يازى اېشلىرىنىڭ مەرجى آقزە مەزىدەر .

مىزانە رايۇمىيە ... دىيە رايۇمىيە ھىيات قاتالىم ...

- عى -

۲ نىجى جلد

آقزە ، ۶ تشرىن اول ، ۱۹۲۷

صافى : ۴۵

مصاحبه :

« آقزە مى » مەسىلىسى

برحىاتە ومىليونلاردىن مەركىز بربودجەيە ماللىك
اولان اسكى روس - شىمدىكى شوراجەھورىتلىرى
اتحادى - علوم آقزە مىسى ، تەشكىلاتىنىڭ وسىتى
وطرز فعالىتى اعتبارىلە بالخاصە نظر دىقنى جلبە
شاياندر : ۴۲ اصلى اعضادن مەركىز اولان آقزە مى
« فېزىقو - ماتەماتىق » ، « روس لسان وادىياتى » ،
« تارىخ وفىلولوژى » ، شەبەلىرىنە آرىلىر . مختلف
ماھىيەتدە (۵۰) مۇسسە علمىيەنىڭ ادارەسى دە آقزە مى يە
مودوعدەر ؛ بومۇسسەلەردە (۴۶۲) عالم مەئادى
صورىدە تەدقىقات وتتبعاندرە بولونمقلە مۇظفەر .
بوانستىتورلىك ، موزەلرلىك ، قومىسيونلرلىك فعالىتى
ونشرىياتى جەدا چوق قوتلىدەر .

بزم مەللىكەتلىرى ئىچىن ، فرانسىز آقزە مىسى طرزىدە ،
يعنى ، سادەجە يىتىشمىش صنعتكارلىرى سىنەسندە
طوپلايەجىق بومۇسسەدن زىيادە ، اك كىنج
مەللىكەتلىك بىلە تەطىقە اوغراشدىقلىرى « علوم
آقزە مىسى » طرزىدە برتەشلىك داھا مەفید
اولاجىنى قناعتەندەيم . كوچوك ، متواضع بر
« آقزە مىك » مەركىزە اونىڭ اطرافىدە مەستقىل
تاللىرى يىتىشىدە مەللىكە مەللىكەتلىرى ، موزەلر
وانجەمىلەردىن تەركىب ایدەجك بومۇسسە ، بوكون
ئىچىن پارلاق كورولمەسە بىلە ، استىقبال ئىچىن
پە مەفید اولابىلىر . بويە برعلمى مەركىز ، الدەكى
قوتلردە اعظمى نەسبەدە استفادە ایدە بىلىملىك
چارەلەرنى قولايلىقلە بولور .

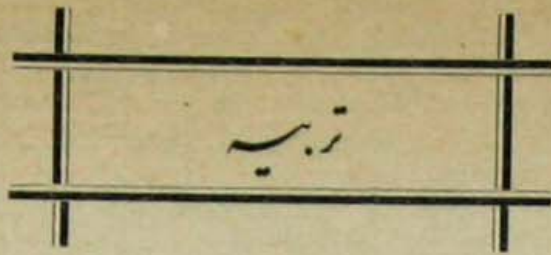
بزدە علم حىياتىنىڭ انەكشاف ایتە مەسنىك بىلكەك
بويوك سەبى ، علمك برنوع « ھوسكارلىق » دن
عبارت قالمەسى ، حىياتى علمە حەسر ایدەجك انسانلر

بو مەسىلە حقەندەكى مەقالەلەردىن يالەكز ایلەكىنى
كورمەك مىسر اولدى . نەجم الدىن صادىك دە
بوکا ئاڭد بر مەقالە يازدىغىنى دوىمقلە برابر اۋى دە
كورە مەدم . اك رىقوبك دىكر مەقالەلەرنى دە
اوقوبە بىلەسەيدم ، آرقاداشلىك ناصل بر نەقشە
نظر تەقىب ایتىدىكىنى داھا اىي اكلامق قابل
اولوردى . بىنەئەلىيە ، بورادە ، ھىچ برتەقىد
ومناقشەيە كىرىشمەسەن ، سادەجە ، كەندى
دوشونەكلىرى سويلە مەككە اكىتفا ایدەجكەم .

لسان وادىيات آقزە مىسى ، ھان ھان يالەكز
فرانسىيە مەنەھسەر واسكى غەنەلرلىك مەھسولى بر
مۇسسەدەر . باشقا مەللىكەتلىك ھىچ برىدە اوماھىيەتدە
برتەشلىكە تصادف ایدەلەمەن . « آقزە مى فرانسەز »
بوكون اسكى بر غەنەلرلىك مەھسولى اولمەقەن وفرانسەلرلىك
اك بويوك ادبى شەرتلەرنى سىنەسەنە طوپلامەقەن
باشقا مەللىكەتلىك بىلەن كورمە مەككەدەر . باشقا مەللىكەتلىك
آقزە مىلەر داھا زىيادە « علوم آقزە مىلەر » در .
پروسيادە ، انكەلرەدە ، روسىادە ، ماجارستاندە ،
حتى رومانىيادە وبولغارستاندە ھې بوجەنس
مۇسسەلەر تصادف اولونور . فرانسەدەدە ،
« فرانسىز انستىتوسى » نام غومومىيىسى آلتەندە ،
فرانسىز آقزە مىسىندە باشقا « علوم آقزە مىسى » ،
مەھسولات وعلوم ادبىيە آقزە مىسى ، علوم سىياسىيە
واجتەمەيە آقزە مىسى ، صنایع نفىسە آقزە مىسى ،
موجوددەر ؛ ۲۵۰ يە ياقىن اصلى اعضادن تەركىب
ایدەن بومۇسسەلرلىك ، فرانسەلرلىك مەغنىوى شوكتەندە
نەبوپوك عامل اولدىغىنى سويلە مەك زائەدەر .

موجود آقزە مىلەر آراسىدە ، اىكى عصرلىق

تەنظىمەتلىرى مەللىكەتلىك بوتون مەفكرلىرى
دائىما فرانسىز غەرفانىك تەئىرى آلتەندە قالمىشدر ،
دىيە بىلىرە . بوكونە قەدەر بوتونىكى مۇسسەلەرنى
قورارەكن دائىما فرانسىز اورنەكلىرىنە اتبەاعە
چالیشمەنە ، شەبەسەز بونەن ایلەرى كىلور . اویلە
صانىورم كە شوصەك كونلردە قىمەتلى بر ادبەمەك
يەكەن اورتەيە آتەدەنى « توركىدە بر آقزە مى
تأسىسى مەسىلەسى » دە عىن تەئىرىك بر نەتىجە سیدەر .
« يەكەن اورتەيە آتەدەنى » قەدىنى يازارەكن ،
بو « آقزە مى » ويا اسكى تەبىرىلە « انجەمەن دانش »
تأسىسى مەسىلەسەك ، اولدەجە اسكى بر زمانەندە برى
وقت وقت نەكس ایدەن ، تازەلەنەن بر مەسىلە
اولدىغىنى خاظر لاتەق ایتەدم : داھا ۱۲۶۷ دە
صدر اعظم مصطفى رشید پاشانىك آچەدەنى
« انجەمەن دانش » لە باشلايان بونەشە ، مشروطىتىك
اعلانەندەن صوكرادە آرا صىرا ایدەلەك
ایتەندە ؛ حتى بوکا بر باشلانغىچ اولمق اوزرە
مەرحوم ضیا كوك آلەك تەئىرىلە ابتەدا بر اصطلاحات
انجەمەنى وداھا صوكرادە لغت ، املا وادىيات
انجەمەنلىرى تەشكىل اولوندى . لەكن ، مختلف
تاللىر بوتەشەلرلىك افلاس ایلە نەتىجەلەنەسە سەبىت
ویردى . بوانجەمەنلىرى قورانلر ، كوزلرلىك اوكنە
فرانسىز آقزە مىسىنى كەتیرىيورلر ، واوكا بەكز
بر ھىئت يامقلە لسان وادىياتلىك اصلاح واحیا
اولونەجەنى ، ھىچ اولماز سەلەمەتلىك ، املازەك ،
قواعدەلرلىك تەئىت ایدەلەجەككى تەخىل ایدىيورلردى ...
مطبوعاتلىرى مەنظەمە تەقىب ایدە مەدىكەم
ئىچىن غەزىز آرقاداشلىق « رىقوب قەدرى » نەك

جو جوق و خيال

دوره سدن : ٢٠ ايلول ١٩٢٧

اسکي تربيه تلقیسی ؛ جو جوقی جوق غریب برطرزده محاکمه ایدیور . اوکا کوره جو جوق ؛ مینی مینی براختیارد . کمال دورینک بوتون قابلیتیرنه صاحبدر . غایه ؛ بومینی مینی اختیاری زه نکین معلوماتله سوسله مکدر . جرجوگ قابلیتیرنی ، خصوصی انکشافلرینی تدقیقه لزوم یوقدر . چونکه ؛ او ، یالکز ذکی و آبدال ، چالیشقان و قنبل اولایلیز . معلوماتی ده آنجی بوکا استناد ایده بیلیر . ذکی و چالیشقان بر جوجوق ایچین هرشی ممکندر . بویله بر تربیه تلقیسنه کوره مرهپی ؛ یالکز معلم اولایلیز . تربیه مسأله لرله یوروولاسنه احتیاج یوقدر .

جو جوق روحیاتی تدقیقلری ایله رله مه باشلادقندن سوگرا ، تربیه نك باشلانغیچ نوقطاسی تمامیه ده کیشمشد . جو جوق ؛ آرتیق مینی مینی براختیار ده کیل ، باشلی باشنه بردونیارد . او ، باشقاتورلو دوشونویور ، حتی باشقاتورلو قونوشویور ، انطباعلرینی باشقاتورلو ایشلیور . معنوی حیاتی ، معین بردوره قادار یاشیلیرک کندن اهمیتلی صورتده آیریلیور . اونک ایچین بز ، جوق یگی و اهمیتلی برمسأله قارشینده بولونویور . کندی حسی و فکری حیاتمه عائد مقیاسلرمن ، جو جوقغ ک مقیاسلرندن آریلنجه باشقا تورلو دوشونمک ، باشقاتورلو حرکت ایتمک مجبوریتی دویوروز . یاشیلیرلر جو جوقدن آیران خصوصیتلر نهدر ؛ بز ، بوراده بوتون خصوصیتلره تماس ایتمک فکرنده ده کیلیر . یالکز جو جوق حیاتی ایچین جوق اهمیتلی اولان برشیدن ، خیالندن بحث ایتمکله اکتفا ایده جکیز . خیال ؛ هیچ شبهه سز بزمده حیاتی تظاهرلرمن دندن در . بزده اونک سحرلی دونیاسنه سوروکله نیرز . بویوک برشاعر ، بزده خیال خارقه لر یاشانیر . بر موسیقی پارچاسی خیال لرمزی جوشدورور . یالکزلق ؛ بزده خیالک آک قارالنق ، آک بوموشاق رنگلرینی سیر ایتدیریر . فاقاط جو جوق حیاتنده حکم سورهن ، اونی جانلاندیران ، سوروکله یه ن خیال ؛ ماهیت وظیفه اعتباریله یاشیلیرک خیالندن آریلیر .

جو جوق ؛ نه قادار کنج اولورسه خیالی اوقادار قاراقته ریستیک خصوصیتلر کوسته ریر . بو خصوصیتلری کلیشی کوزهل مشاهده ایده نلر ؛ جوق دفعه نه قادار آلدانیرلر . جو جوقده « فوق العاده لکیر » تصور ایده رلر . ذکا واستعدادینه حیرت ایتدیکمز بر جو جوق ، معین برانکشاف دوره سنی کچیردکدن

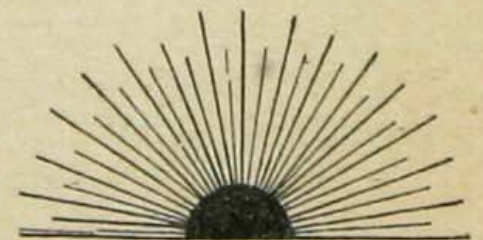
قوتلر ویا کچیجی و صناعی برطاقم یایمه موسسه لرو متحکم بعضی فردلر اولوب کافه سی ده یکلیله لر ایجاب ایدهن دوشمانلردر . اونجه بشری ملکه لک تکملنه هیچ بر حدود اولمادیقندن ، ترقی نامتناهیدر . بوترقینک معطوف اولاجنی غایه حقنده کی فکرلرینی ده شویله تلخیص ایدهر : « بشر نوعنک استقبالی حقنده کی امیدلرمن شو اوج نقطه به منجر اولایلیز : ملتر آراسنده مساواتلرک احساسی ، عینی برملت ایچنده مساواتک ترقیاتی ، انسانک حقیقی تکمیلی . بوسوک مهم جهتک نه صورتله حصوله کله بیله جکنه دائر اولان فکری ده شودر : « بشر نوعی نهایت کرک علم و کوزهل صنعتلرده واقع اولاجق یگی کشف وابداعلر ؛ کرک به نلرک تأمین ایده جکی مشترک رفاه و سعادت واسطه لر ی و کرک سیرت پرنسیپلرله عملی اخلاقده حصوله کله جک ترقیلر و نهایت ذهنی ، اخلاق و جسمانی ملکه لر و یاخود بالذات طبیعت قوتی آرتدیره جق و یاخود بونلرک استعماللرینی تصرف و اداره ایده جک واسطه لک حقیقی تکمیلرله ده کیشمکه مجبور اولایله جقمیدر ؟ » (قوندورسه) بوخصوصده تماماً آیین و نیکیبندر .

۱۸ نجی عصر فرانسه سنده ترقی مسئله سی حقنده کی صوک سوز ایشته بودر . عینی عصرده ایکنجی درجه ده بولونان اثرلرده هپ بو استادلرک فکرلری تکرار ایدیلش اولدقلری ایچون بونلرله اوغراشمق لزوم سزددر . یالکز بوعصرک ممتاز سیمالزندن (مونته سکیو) بی ذکر ایتمه ییشمک سببی بو ذاتک قبلی پرنسیپلرله محاکمه یوروتمکدن زیاده تحلیل و مقایسه ایتمکله اوغراشمه سندن یعنی اولماسی لازم کلن شیتک قاعده سنی دکل ، دائماً اولمش شیلرک روحنی کوسترمکه چالیشمه سندن در . اونک بالخاصه آرادینی شی ، قوملرک عرف و عادت و قانونلرینی ایضاح ایتمک و بو صورتله هپسنگ بولوندقلری شرائطه کوره معینیتلرینی میدانه چیقارمقددر .

(مونته سکیو) نک طوندینی بواصول ، یاشادینی انقلاب عصرنده پک جاذب کورونه دیسه ده اجتماعی حادثه لکده فکریات وراسیونالیزمدن قورتاریله رق فیزیک علملر طرزنده تدقیق اولونمه لر ی لزومنی تقدیر ایدهن ۱۹ نجی عصرده فوق العاده بر اهمیت قازاندی . هر میوه نک تخمی کندن اول اولدیفنه کوره (۱۹) نجی عصرک مثبت اجتماعیاتجیلینی ده (مونته سکیو) نک « قانونلرک روحی » نام اثرنده کورولیور .

کله جک مقاله ده (۱۸) نجی عصر آلمانیا سنده کی ترقی فکر و جریانلرینی کوره جکیز .

مصطفی شکیب

سوگرا بز ی جوق دفعه آلدانیر . بونی مشاهده ایتمک ایچین روحیاتی اولق ایجاب ایتمه ز ، مثاللر اوقادار جوقدر . حالوکه ؛ بز ی آلدانان شی ؛ جو جوق حیاتنک آلتیطبیی تظاهرلریدر . خیال و خاطره جو جوق شعورینک ایلمک عنصرلریدر . او ؛ انطباعلرینی بونکله ایشلر ، تصورلرینه بونکله شکل و برمه یه چالیشیر . معین مفهوملردن محروم اولدوغی ایچین خیالنه خاطره لر ؛ بری برینه قاریشمش بر حالده در . جرجوغلرده کوزه چاربان « یاکلیما » لر بوندن ایله ری کلیر . خیال ؛ جو جوقغ روحی فعالیتنی آرتدیریر ، اویونلرینی هیجانلاندیریر . فاقاط جو جوقغ انکشافی ایچین تهلیکلی برماهیت ده آلابیلیر . جو جوق حقنده بر فکر ایدیمک ، وضعیتنیزی تعیین ایده بیلیمک ایچین بوا ساسه بویوک بر اهمیت و بر مک مجبوریتی واردر .

جو جوق خیالی ؛ یاشیلیرک خیالی کبی معین بر « پلان » ، بولانی « تأسیس ایدن » مختلف روحی مناسبتلره تابع ده کیلیر . « تجرید » فعالیتندن اهمیتلی صورتده محرومدر . جو جوق ؛ خیال لرینه یاشیلیرده اولدوغی کبی منتظم بر تسلسل و برمه ز . چونکه ؛ « تنقید و تمیز » قابلیتی هنوز انکشاف ایتمه مشدر . جو جوق خیالنده کی جانلینلی ، بو وضعیت بزده جوق کوزهل ایضاح ایده بیلیر . بز ، جو جوقلرک اویونلرینی سیر ایتدیکمز وقت خیال لرینک نه قادار بویوک بر عامل اولدوغی کوروروز . جو جوق ؛ اونی برله شدیرمه دیکی اویونجاقلرینک بونه ییقیدیفنی کورونجه خیال دیلیله قونوشور : « سکا دیبورم . اوصلو اوطور . قولاغکی جکهرم . » مشاهده ایدنه طائلی بر انطباع هدیه ایدهن بو جو جوق سوزلری ؛ جانسز بر شیئی جو جوق خیالک ناصل جانلاندیردیفنی ، کندی روحی محتوالرینه کوره ناصل محاکمه ایتدیکنی کوسته ریر . او ، راحت دورمایان اویونجاغنی « شخصلاندیریریور » Personnifier ، اونده کندی س زبیور ، اوکا « کندی » لکنی اضافه ایدیور . جو جوق خیالی بوتون وضوحیله افاده ایدهن پک جوق مثاللر بولا . بیلیرز . فاقاط دائماً جو جوق خیالیله انطباعلری آراسنده شدتلی مناسبت کوزه چاربار . جو جوق ؛ کندی سنی احاطه ایدهن شیلری خیالیله قوجاقلامایه ، دولدورمایه حاضر در (ووند) . باشقا بر تعبیرله دیه بیلیرز که ؛ انطباعلر ؛ جو جوقده کنیش بر خیال فعالیتنی اویاندیریر . بز ، بو خیال فعالیتنی جو جوقغ « تجربه » سی خارچنده قالان شیلره ده تشمیل ایده بیلیرز . بیلدیزلرک باریلتیسی ، آی ، کونش کوک کورله مه سی شمشک ؛ جو جوق خیالی ایچین جوق جانلی موضوعلردر . جو جوق ؛ کندی نه کوره ایضاح طرزلری بولقدده مشکلات چکمه ز . فاقاط بوتون ایضاحلری ؛ شخصلا . تدیریجی ایضاحلردر . « ای و فنا » تلقیلری بیلله شخصلاندیریلش بر معبودک کوجه نوب ، کوجه نه مه سی طرزنده در . جو جوقده قطعاً سکون بولمایان بر « خیال فعالیتنی » واردر . بونی ده بز ، نه اویونلرینه مشاهده ایده بیلیرز . جو جوق اویونلرینی - بوتون تنوعلریله - تدقیق ایتمک ؛ مشاهده لرمز ایچین جوق

